

JUŻCI (248) *pt i cn*

jużci (233), **juści** (15); juści *MetrKor*, *MurzNT*, *Mqcz*, *GrzegŚm*, *PaprUp* (2); jużci : juści *RejKup* (6 : 5), *MWilkHist* (6 : 1), *BielSen* (2 : 1), *GosłCast* (4 : 2).

pt (233), *cn* (15).

jużci (208), już ci (18), jużemci (7); -ż- (222), -sz- (11).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

I. Wzmocnione “już” przez partykułę “-ci” (233) :

1.

A. Uwydatnia, podkreśla, uwypukla (161) :

a. Nastawanie, istnienie lub osiągnięcie czynności (75) : Nuż się oná rozgniewáá/ Gdy ty fłowá vřzřlyřzáá: Rzekáč/ pátrř tego łotrá řzpetne⁸⁰ Iuřci ięzyká dřugiego. *BierEz* B4v, B3, C3, G4v, P, P4v; iuřci fie notř przybřizá/ nie ieft bezpieczeřno nám tu zořtatř *OpecřYw* 157v, 53v, 68, 100, 144; Juřci, ja tobie przyřwalam, Wielkieć dzieřki za to dawam *BierRozm* 4, 4, 27; *RejřÓz* N3v, N6, N6v, P7; *SeklKat* Sv; *RejKup* h6, f8v; *KromRozm I* K4; *KrowObr* 121; *RejWiz* 111, 192v; *BibRadz Deut* 18/22; *RejAp* 120v, 138, 152, 154, 198; Iuřci ná wczorářřze pytánie odpowřadam *HistRzym* 94v; *RejPos* 67v, 73v, 76, 81, 172v (9); *HistLan* D; *RejZwierc* 41, 72, 90v, 113, [238]; *PaprPan* D2, D2v; Iuřci łobie coř gadáią *MWilkHist* Ev, C3v; *CzechEp* 148, 187; *BielSen* 10, 16; *KochSob* 66; iuřci wřchodři gwiazdá rána/ k czuyności vpomina. *ArtKanc* T4v; *LatHar* 675; Iuřci fię z wámi dzieřmi mátká rořtać muřę *RybGęřli* B4; Pánie/ iuřci cuchnie [iam fetet]/ bo mu iuř czwarty dzieř. *WujNT Ioann* 11/39; Iuřci tu iest to mieyřce, ktore mi vřkazał Naiemcá moy *CiekPotr* 67, 45; *SkorWinsz* A3v; iuřci widzę czyřćie/ Nářzác to tu rodřiná przez pochyby iřćie. *ZbyřPrzyg* A2v.

Pořczenia: »ba jużci« (1): bá iuřci ieft *intus equus Troianus OrzRozm* 13.

»juřci i« (1): A thák moy iniřy bráćie iuřci y kámiemie muři wołác/ gdy řynowie Abráámowi milczá *RejZwierc* 188v.

»juřci teraz« (2): *RejKup* c4; Iuřci teraz baczę to być prawdá/ com téř od mądrych řlychawał *OrzQuin* E3.

Fraza: »juřci czas« = *tempus Vulg* (5): Iuřci czas bierćie fie tzo rychley tey godziny mořemy go náydz *OpecřYw* 99; *WróbřÓłt* 118/126; *GórnDworz* O7v [2 r.]; Poruřzře fie iuřci czás/ á ze dwoygá złęgo Wybřeray *GosłCast* 36.

a. Bliskość rozpoczęcia lub nastania czego; bardzo blisko (czasowo) (5) : Panie iuřci fię drzwy wałá Kas puřczyć niř fię obalá. *RejKup* e5; Cyt/ álbo więć mów ćiřzýy/ iuřci idá oni Od ktorych do ćiemnice nieborak wrzucony. *GosłCast* 72; Rátá przebog Iuřci lećę/ nieczuię nog. (*did*) Y pádnie ná ziemię chrzęřzczác zbroią. (–) *MWilkHist* C4v, C4v; iuřci idę od was w tey to chwili *ArtKanc* S11v.

b. Ustawianie, zakończenie, lub dawność wykonanej czynności (54) : Iuřemci inemu řlubilá/ Pokim iefzće w domu byřá. *BierEz* O2v, B2; iuřci zima ij wřřytka pluta zginęła/ kwiatki fie rozkwitaią/ ptářřkowie/ [...] řpięwaią. *OpecřYw* 179, 29v, 85v, 108, 152v, 178v; *RejřÓz* B3; A iuřci i [Iam enim et] řiekiera na korzeř drzów zložona *MurzNT Luc* 3/9 [przekład tego samego tekstu *CzechRozm* 257v]; Iuřemci fie przypátrzył/ řwiátu omylnemu/ Ktory fie rozno řtáwi/ człowieku káždemu *BielKom* B, B; Iuřci ieft opuřzczon od Bogá *LubPs* A3, bbv; Ite Miřřá eft. Idzćie iuřci pomřzy *KrowObr*

197v; *RejFig Cc3v*; *BibRadz Eccle 1/10, Luk 11/7*; *SienLek 30v*; iużci ten á ten ítrácił wieś. *RejAp 148, 122*; *GórnDworz T2v*; *RejPos 9 [4 r.]*, 70v, 77v, 157v, 277 (12); iáko nas czás iáko złodziey počichu okrada. Iużci ukradł y młode y śrzednie czáfy twoie. *RejZwierc 131v*, [233]; *WujJud 59v*; *CzechRozm 33, 257v*; Dobrzeć: iuż ci te czáfy minęły [*Bene est: iam praeterierunt*]. *ModrzBaz 132v*; Es íft gefchehen. Iużci áię ítáło/ et zlieć íemną. Actum est. *Calag 179*; *ArtKanc C3v, T4*; *LatHar 3, 299*; iużci drzwi zámkniono [*iam ostium clausum est*] *WujNT Luc 11/7, Ioan 11/27*; iużci w swoiey ítárości zdieciniał. *CiekPotr 5, 56*; Iużci iey Práktykarz ziówił/ rzelkiego páwężá *PaxLiz D*.

Połączenia: »a jużci« (2): *OpecŻyw 103v*; A iużci íie pogoíły/ One twoie ítáre guzy *RejZwierc 231v*.

»jużci dawno« (1): iużci mię dawno/ telknicá minęła *RejFig Dd7v*.

»i jużci« (1): Y iużci íię zácił wízytek wzrok moy *ArtKanc S11*.

c. Niemożność wykonania czegoś lub brak czynności (z czasownikiem zaprzeczonym) (31) : *BierRaj 23*; *BierEz Q2v*; *OpecŻyw 116v*; Iuyczy wieczey mowyc niełmiem Alecz na óstatek powiem. *RejKup k8v, t5v, bb8v, cc6v*; I powtárzáł to wołájąc iużci niemoęę/ powiedámci wám žec niemoęę *MurzHist G3v*; *DiarDop 111*; Przetni zyemię nápoły/ iużci íie nie zgoi *RejWiz 113*; Iużci ich tám nie śądzą *RejWiz 162, 152v [2 r.]*; Bo íełlibyśmy dobrowolnie grzełfyli/ po wízięciu vznánia prawdy/ iużci nie [*iam non*] íeft zołtáwioná offiárá zá grzechy *Leop Hebr 10/26*; Bo kto iuż mocną wiarą przyłtanie ku Pánu swoiemu [...] iużci thám bez cnotliwego żywotá á bez dobrych vczyńkow być nie może. *RejPos 236, 56v, 108, 147, 164, 262v, 267, 312v*; *BudBib Ierem 2/25*; Iużci niewiem Státutem iáko nim kieruie *PaprPan Y4v, Aa2v*; Iużci w grobie ciáła niemałz. *MWilkHist G4v*; *KlonŻal Bv*; Iużemci niegodźien/ ábym był názwány łynem twoim *LatHar 140*; *WujNT Hebr 10/18, s. 773*; Iużci go nie wypłaczefz wierżze mi niebogo. Zrzuc tę przykrą záłobę *ZbylPrzyg B3*.

d. Życzenie (z partykułą życzącą "niechaj") (1) : wielka íełth wiará twoiá/ iużci íie też niechay słtanie iáko chczefz [*fiat tibi sicut vis Vulg Matth 15/28*]. *RejPos 74*.

B. W połączenia z trybem przypuszczającym (17) : iużci by y ono drzewo íprochniáło/ ktoregoś mu był zákazał. *RejAp 20v*; *RejPos 139v*; Iużci bych wśzytko ípráwił á łłow y czáfu y pracey nie trácił do zgody was námawíájąc/ ktorey widzę miedzy wámi nie máłz. *SkarKaz 671a*.

Połączenia: »by ... jużciby« (4): Bychmy ták zołtác mieli/ á tham íie nie dołtác/ Iużci by íie nie mogło nikomu gorzey słtác. *RejWiz 116, 19, 111v*; Oy być Bog miał o wśzytko kárác iużci by dawno fwiát ípułtołzył. *RejAp 31*.

»jużciby ... gdyby« [*szyk 3 : 1*] (4): gdybyśmy to utracili, żeby naszego stanu ku sejmowi nie było potrzeba, już-ci by łacno niewola urosła. *DiarDop 111*; *RejPos 230v, 238v*; IVżci by ło łatwieyśza: gdyby íie ták ítáło *PaxLiz C2v*.

»jużciby ... jedno(by)« (3): Iużci by z nádzyeią śwą nigdzyey práwie nie tkwiáł/ íednoby wśzytko pátrzał w Máiełtat íego. *RejPos 230v, 230v [2 r.]*.

»jeśliby ... jużciby« (2): *RejAp 176v*; Bo íełlibychmy tylko oycá Bogiem chcieli s tey íedności wydzielić/ iużci by żadnym obyczáiem drugi być nie mógl. *RejZwierc 9v*.

»jużciby ... lecz« (1): Iuż czy bych íą wierzył tobie Lecz łumnienie wleć íię łkrobie. *RejKup k8v*.

C. W połączeniu z partykułą 'nie' (6) : O ielzczęście łtąd niewybrnęli/ nie iużci koniec. *WujJud* 249v; Bo to inŕza ielŕt mowić o przyrodzoney iŕtnoŕci/ á inŕza o przyŕŕciu Bożym: o ktorym gdy piŕmo ŕ. mowi nie iużci tãt o przyrodzoney iŕtnoŕci mowi. *CzechEp* 341.

Połączenia: »nie jużci ... (iż) ale« (2): Bo nie jużci ŕię to doŕyć dzieje ŕpiskowi temu, iż jest napisan, ale gdy ŕię to zacznie, co w niem jest opisano. *Diar* 41; Nie iużci trãci Cnotã ŕwé myto: Ale ŕowito Bóg zwykł nãgrãdzãc Temu/ kto zdrãdzãc Niezwykł nikogo. *KochFr* 48.

»nie jużci ... że ... (jeszcze)« (2): Nie iużci przeto zwywãc ŕwiętych zãkazał/ że łam ŕiebie zwywãc roŕkazał. *WujJud* 55v; Nie iużci nã tym doŕyć/ żeŕ zbudował Staw/ iżeŕ wczynił Vpuŕt [...] Ielzczęŕ tu nie wŕŕyćkięgo wygrał *Strum* Q3v.

D. W wypowiedzeniu samodzielnym: dosyć, wystarczy (2) : Bo tãkie v nich ćwiczenie/ Łãc w ŕię y nãd przyrodzenie/ Gębã woła ielzczę nãley/ Brzuch łie nie chce ciãgnãc dãley/ A ŕoładek mowi iużci *BielKom* E8; Mnoŕstwem drog twoich vkonãłãŕ ŕię/ nie rzekłãŕ/ iużci/ żywnoŕc ręki twej znalãzłãŕ dla tego nie zemdlãłãŕ. *BudBib Is* 57/10.

2. Wyraz wzmacniający, nadający wypowiedzi odcień pewności, przekonania (o czymś) [dzisiejsze dial. 'juści' (na pewno, naturalnie, oczywiście, z pewnością, dobrze)] (47) : A wŕzakofch czo łyã dothicze Inducyy alias przymyerza krolya yego myłofczy Wãgyerłkyego ŕynowcza nãłzego nãmylyeyłzego a kroleŕthwa wangyerłkyego Ivicy thã konyecznã vpelnã, a przeŕz nãłz wnyczem nyeodmyenna Inŕtructia a reŕolucia dawamy *MetrKor* 38/500; *RejKup* y7v, Aav; *RejWiz* 43, 106, 134v, 152v; *BibRadz Ex* 10/10; *BielKron* 41; *RejAp* 37v, 90, 198v; Rozumieyże ocz tu kãzdemu idzye/ iużci tu o pãtne *RejPos* 139; Iużci kto milczy/ tuć znãc iż przyzwala. *RejPos* 231v, 35v, 36, 145, 150, 181; *Grzegŕm* 63; *RejZwierc* 20v, 128, 232v; Ale á iãkoż ie miał przynieŕc nie obrzãzawŕzy? Iużci to muŕiãły być obrzeŕki *BudBib* B4; átołi ŕię to wŕzytko dobrze klij. iużci będzie dobrze [*Scilicet omnia apte cohaerunt*]. *ModrzBaz* 80v; *SkarŻyw* 574; *MWilcHist* H2; *KlonŻal Dv*; Muŕim przed Antychryŕtem vćiec w gory łãfy. Iuŕci przyŕzedł do morzã z wielkoŕciã Wielbłãdow/ Doŕc miedzy chrzeŕciãny błãdow y nierzãdow. *BielSen* 10; Iuŕci nas tilko Pan Bog łtzeł zec nas niepowaiazali *PaprUp* H4v, Kv; Miłoŕc nie ćierpi zwłoki/ iuŕci mię zãbiłã. *GosłCast* 48, 29, 48.

Połączenia: »a jeŕlić ... jużci« (1): A ielŕić vmiãł ŕprãwić/ iużci vmie rzãdzić/ Bo tã dziwna wielmożnoŕc nie vmie zãbłãdzić. *RejWiz* 114.

[»jużci nic po [czym]«: Iż Pan Bóg nie ielŕt nam nic dłužen: Bo co był obiecał Abrãhãmowi [...] / to iuż doŕyć hoynie wypełnił: iużci nic po Cyrogrãfie/ kiedy długi popłãcã. *BialPos* 143 (*Linde*).]

»jużci nie tylko ... ale też« (1): Yużci dzis nye tylko kury mãdre/ ale też y łãme yãycã *GliczKŕsiqż* P4v.

»jużci ... jeŕli« (1): Iużci w co złęgo wpãdnie/ ielŕli mnie nie będzie *GosłCast* 52.

Połączenia przeciwstawne: »a jeŕlić ... jużci nie« = *si ... iam non Vulg* (1): A ielŕić z łãłki iużci nie z wczynkow *WujNT Rom* 11/6.

»jużci nie ... ale« (2): iużci też nie Boŕtwo/ ale ono człowieczeniŕtwo łwięte *RejZwierc* 11v, 142v.

Frazy: »jużci dosyć« (5): Rzekł Xãnt/ iużci o tym doŕyć/ Niechćieyże ty więcey mowić *BierEz C*; Iuŕci doŕyć prze Bog oczj O trzi *RejKup* r3; *GliczKŕsiqż* O3; Iużci doŕyć/ przyłłãc godzinã [*Sufficit, venit hora*] *Leop Mar* 14/41; *WerGoŕc* 209.

»jużci źle« (3): Potym głowę przyniefli/ ſpołu y z nogámi/ A ten rzeczé iużci zle/ pánie rácz być z námi. *RejFig Dd2v; Mącz 18d; Iużci źle brácie Cerberze Pewnieć nam wżyſtko pobierze. MWilkHist E.*

II. Wielokrotne „jużci ... jużci” w funkcji zbliżonej do spójników łącznych: i, a (15) :

»jużci ...jużci« (3): Bo pátrzay iżci Ianówi ſwiętemu nic po thym poſelſthwie nie było/ Iużci o nim dobrze wiedzwał/ iużci o nim iáwnie ſam powieðał *RejPos 9; iużci z martwych wſtał/ iużci go thu nie máłz. RejPos 108, 107v.*

»jużci ... jużci ... jużci« (1): Nie lękaycie ſie nic moie miłe ſieſtrzyčky/ iużci wam wſtał bráciſzek wáłz á dobrodziew wáłz/ iużci was wſpráwiedliwił wierne ſwoie Bogu oycu ſwemu/ iużci wam ſzedł gothowác onego błogóſławionego mieyſcá wáłzego wam obiecánego *RejPos 110.*

»jużci ... jużci ...już« (1): Bo przidą iákie trwogi/ przydą poſtráchy/ iużci káždy będzie rádził iáko ſie ſpráwowác máłz/ iużci będzie ſławy życzył/ iuż Boże vchoway przygody ochotnie nie ratuie. *RejZwierc 27.*

»już ... jużci ... już« (1): Iuż tu ſęk ná cię flieſie nieboraku. Iużci tu grochu/ iuż ná tym oſtátku Wytchnie przykłądku. *KlonFlis H4.*